

na Moravě v roce 1935. Výzkumu středověkého umění pak zasvětil celý svůj život; habilitační spis o moravské dřevěné plastice první poloviny 14. století předložil roku 1939 a vědeckou kariéru završil v roce 1963 doktorátem věd na téma České gotické sochařství 1350–1450. Hlavní syntetizující práci na dané téma pak vydal v roce 1972 pod názvem České gotické umění.

Základem uměleckohistorického bádání mělo být podle Alberta Kutala přesné a detailní znalectví. V linii precizní znalecké analýzy, snažící se o vytvoření vývojových řad, publikoval svou dnes již klasickou práci, interpretující krásné Madony ve dvou skupinách – kolem Mistra krumlovské Madony a Mistra toruňské Madony.

Vedle hlavního těžiště své odborné činnosti, koncentrované na oblast středověkého umění, směřoval Kutal svůj zájem také k modernímu umění: Monograficky zpracoval například díla malířů Antonína Procházky a Jaroslava Krále.

R. Miltová

Devadesát let od narození doc. MUDr. Milana Nermuta, CSc.

Na Masarykově univerzitě je asi už jen pár pamětníků, kteří by si mohli připomenout jméno Milan Nermut. Ve skutečnosti na univerzitě pobyl jen krátce – vystudoval lékařskou fakultu a necelých 10 let byl asistentem biologického ústavu. Teprve v emigraci se rozvinul jeho experimentátorský talent a stal se jedním z předních virologů a elektronových mikroskopiků. To už o něm věděli jen specialisté a jeho blízcí přátelé.

Milan Nermut se narodil v Kyjově 19. března 1924. V r. 1945 nastoupil jako stu-

dent na lékařskou fakultu do Brna, kde také začala – po promoci a prodloužené vojenské službě – v roce 1953 jeho kariéra jako asistenta a odborného asistenta biologického ústavu. Perspektiva učitelské kariéry byla však brzy ukončena, neboť Milan Nermut byl kvůli své apolitičnosti zařazen mezi neperspektivní pracovníky a musel si práci hledat jinde. V letech 1963 – 1965 pracoval na Mikrobiologickém ústavě ČSAV v Praze a další 4 roky na Virologickém ústavě SAV v Bratislavě. V roce 1967 se habilitoval na brněnské přírodovědecké fakultě a stal se docentem mikrobiologie. V roce 1969 emigroval a od roku 1971 až do roku 1989 pracoval jako vedoucí vědecký pracovník na National Institute for Medical Research v Londýně. Po ročním pobytu na Univerzitě v Madridu byl až do r. 2003 výzkumným pracovníkem v National Institute for Biological Standards and Control v South Mimms nedaleko Londýna. Zemřel v Londýně 22. 12. 2009.

Rád bych krátce zmínil počátky jeho vědecké kariéry na lékařské fakultě v Brně.

V nově konstituovaném biologickém ústavu se po r. 1945 začala formovat kolem prof. Ferdinanda Herčíka početná skupina mediků – volentérů, zanícených pro vědu. Prof. Herčík je dovedl inspirovat pro experimentální i teoretickou biologii, učil je zásadám vědecké práce, podporoval jejich iniciativu a experimentální invenci. Studentům určil výzkumné úkoly, jmenoval vedoucí pracovních skupin a na pravidelných schůzkách koordinoval postup práce. Ani ideologické a politické vlny a bouře té doby neodradily mladé adepty vědy od experimentální práce: ze skupiny těchto poválečných studentů vzešla generace význačných biofyziků, buněčných a molekulárních biologů a genetiků, kteří šířili dobré jméno československé vědy a Herčíkovy školy. Milan Nermut je jedním z nich.

Pročítám čas od času zápisy z tehdejších pracovních porad a schůzí katedry a dost dobře nechápu, jak se mladým spolupracovníkům Ferdinanda Herčíka chtělo experimentovat, když museli týden co týden poslouchat ideologické semináře o stranickosti ve vědě, o nové sovětské biologii, o buržoazní pavědě – genetice atd. Je pravda, že Herčíkovi spolupracovníci se o svém učiteli vyjadřovali vždy s úctou a uznáním, takže ve vlastní výzkumné práci se Herčík biolog zřejmě hodně odlišoval od Herčíka ideologa.

A jako Herčík a jeho pokračovatelé prof. Nečas a prof. Šmarda, i Nermut si vybral skupinu studentů a stejným stylem práce s nimi pracoval. Určil jim krátkodobé cíle a na pravidelných schůzkách studenti o svých výsledcích referovali. Je pravda, že studenti prvních ročníků medicíny neměli mnoho volného času, a tak se pracovalo hlavně po večerech. V jeho laboratoři se připravila na vědeckou a odbornou dráhu řada studentů, mj. Miloš Rýc (1937–1987), význačný odborník na immunoelektronovou mikroskopii, profesori lékařské fakulty Jan Holčík a Augustin

Svoboda, primářky Viola Škopíková, Viera Zahradníková a další. „*Hoši, musíte mít pevnou vůli, když chcete dělat vědu,*“ říkával. A trochu s pýchou musím říci, že to nebyla věda lokální, ale taková, že jsme mohli např. publikovat výsledky i v britském Nature. Pokládám si za čest, že jsem se u něj mohl učit experimentální vědě.

Viditelnými stopami Nermutova brněnského působení jsou dvě vydání skript pro praktická cvičení, monografie o životním cyklu L-forem bakterií a spoluautorství na další monografii o regeneraci buňky.

Na Virologickém ústavu SAV v Bratislavě se stal vedoucím laboratoře elektronové mikroskopie buňky a začal studovat ultrastrukturu virusů, zejména viru chřipky. Na tématu ultrastruktury virusů pak pracoval i na obou londýnských pracovištích. Pozornost odborníků vzbudily především perfektní obrázky buněk a virusů – dokumentovaly totiž vskutku uspořádání makromolekul na povrchu virusových částic nebo v plasmatické membráně. Jeden z jeho obrázků zdobí i světově proslulou Albertsovu učebnici Molecular Cell Biology. O svých originálních metodických přístupech, zejména ve zmrazovací a vysušovací technice, uspořádal na 300 seminářů po celém světě. Spolupracoval s řadou specialistů – molekulárních biologů, odborníků na molekulární modelování, na analýzu obrazu, a tak každý jím zkoumaný problém byl probádán až do molekulárních detailů. Ze studia virusů publikoval více než 160 prací, které jsou hojně citovány. V databázi ISI je uvedeno přes 2200 citací jeho článků.

S bývalými spolupracovníky biologického ústavu byl doc. Nermut po celou dobu emigrace v častém kontaktu a pomáhal nám obstarávat drobnosti, které byly potřebné v experimentální práci, včetně korektur publikací. Veřejně jsme však o těchto kontaktech raději nehovořili, neboť pro některé představitele lékařské

fakulty byl emigrant ještě horší než třídní nepřítel. Svědčí o tom i tato příhoda: Před odchodem do emigrace s námi organizoval v r. 1968 mezinárodní symposium o kvasinkových protoplastech. Symposiální příspěvky byly publikovány v r. 1970 in extenso ve sborníku Yeast Protoplasts. Shodou okolností si ve vytištěném sborníku „někdo“ všiml, že mezi členy organizačního výboru je uvedeno i jméno čerstvého emigranta Nermuta, a tak všech 200 kusů třísetstránkového sborníku bylo odvezeno do sběrných surovin. Pouze laskavostí tehdejšího vedení ústřední knihovny se mi podařilo zachránit část nákladu, aby sborník dostali aspoň autoři příspěvků.

Po revoluci k nám doc. Nermut přijížděl téměř každým rokem. Jako odborník na mrazovou preparaci buněk pracoval na biologickém ústavu v dubnu 1996 i oficiálně, v rámci stipendia TOKTEN (UNESCO).

Po r. 1990 se celé řadě emigrantů, kteří v cizině dosáhli vědeckého věhlasu, dostalo na Masarykově univerzitě veřejného ocenění. Pocty se dostalo i Milanu Nermu-

tovi – v roce 2004 obdržel zlatou medaili Lékařské fakulty MU za jeho zásluhy o rozvoj poznání v molekulární virologii a za šíření dobrého jména brněnské lékařské fakulty ve světě.

Když jsem jako tehdejší vedoucí ústavu koncipoval návrh na zlatou medaili pro doc. Nermuta, defilovala mi před očima i dlouhá řada těch, kteří neemigrovali, kteří učili a bádali v podmínkách nesvobody, ideologického marasmu, materiální bída. Jistěže nebyla na počátku jejich kariéry touha po nějakém hrdinství, chtěli pouze dělat práci, která je zaujala, a pro tuto práci byli ochotni účastnit se prvomájových pochodů, mírových manifestací v Líšni i Večerní univerzity marxismu-leninismu. A také byli připraveni zaujmout druhořadou pozici ve světové vědě. Nakonec to bylo skutečné hrdinství – vždyť jejich studenti se mohli po r. 1990 rozjet po světě a tam rozhodně nepatřili mezi studenty druhořadé. A tak mě tehdy napadlo: Kdo navrhne medaili nebo čestný doktorát těm, kteří neemigrovali? Tak jim dávám čestné uznání aspoň já.

A. Svoboda